

การวิเคราะห์บทบาทของพระเลขาการในพระพุทธศาสนาเถรวาท : ศึกษาเฉพาะกรณีของพระอานนท์

**An Analytical Study of the Secretary's Roles in Theravada Buddhism
: A Case Study of the Monk "Ananda"**

พระประสิทธิ์สุตคุณ (ฤกษ์นาวิ) * อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (1) รองศาสตราจารย์ เรือเอกหญิงปรีชา หิรัญประดิษฐ์ **

(2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระมหาณรงค์ศักดิ์ จิตติญาโณ ***

Phraprasitsuttakun; (Rerknavee) Thesis advisors: (1) Preeya Hiranpradith, Associate Professor;

(2) Dr. Phramaha Narongsak Thitiyarno, Assistant Professor

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติ วิเคราะห์บทบาทและวิธีการปฏิบัติตนของพระอานนท์ ในการปฏิบัติหน้าที่เป็นพระเลขาการของพระพุทธเจ้า และเพื่อนำบทบาทและคุณสมบัติที่ดีของท่าน มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของพระเลขาการในคณะสงฆ์ไทย โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก และอรรถกถา และการสัมภาษณ์เจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ จำนวน ๑ รูป และนำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า พระอานนท์ เป็นโอรสของพระเจ้าสุกโกทนศากยราช นอกจากจะเป็นสหชาติแล้วยังมีศักดิ์เป็นพระอนุชาของพระพุทธเจ้า พระอานนท์ มีคุณสมบัติเฉพาะตัวที่โดดเด่น จึงได้รับคัดเลือกให้เป็นพุทธอุปัฏฐาก ซึ่งปัจจุบันเรียกพระเลขาการ เป็นเวลานานถึง ๒๕ พรรษา บทบาทของพระอานนท์ ในการเป็นพระเลขาการของพระพุทธเจ้า มี ๑ บทบาทที่สำคัญ ได้แก่ (๑) บทบาทพระเลขาการส่วนพระองค์ คือ งานถวายการรับใช้ในกิจวัตรประจำวัน งานถวายการรับใช้ในพุทธกิจจำเป็นที่ทรงมอบหมาย งานปฏิบัติสันทัดอันรับเหล่าพุทธบริษัทสี่ (๒) บทบาทพระเลขาการประจำตำแหน่งพระประมุขสงฆ์ เช่น การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การสนับสนุนและพร้อมที่จะทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ การเก็บรักษาข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะคำสอนของพระพุทธเจ้า การติดตามงานให้พระพุทธเจ้า การให้คำปรึกษาในเบื้องต้นแก่เหล่าพุทธบริษัท การปกป้องพระเกียรติคุณของพระพุทธเจ้าและสถาบันสงฆ์ ฯลฯ และ (๓) บทบาทผู้ให้ข้อมูลในที่ประชุมสงฆ์เกี่ยวกับการปกครองสงฆ์ และการบัญญัติวินัย จากการศึกษาความคิดเห็นของเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ พบว่า พระเลขาการปัจจุบัน ควรยึดพระอานนท์เป็นแบบอย่าง เช่น การสนับสนุนและพร้อมที่จะทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ การประสานงาน การเก็บรักษาข้อมูลต่าง ๆ การติดตามงาน การปกป้องผู้บังคับบัญชา ด้านคุณสมบัติของพระอานนท์ที่พระเลขาการปัจจุบันควรมี คือ มีบุคลิกดี ใฝ่ใจต่อการศึกษา เป็นพหูสูต ช่างคิดช่างสังเกต ช่างถาม ประหยัด เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และคุณธรรม คือ จงรักภักดี กตัญญูกตเวที อ่อนน้อมถ่อมตน ใจกว้างยอมรับคำติชมในการทำงาน ขยันอดทน ละเอียดรอบคอบรับผิดชอบสูง ยึดความถูกต้องไว้เหนือคติ ๔

* ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

The research aimed to study the history of monk “Ananda,” to analyze his roles and conduct as Lord Buddha’s secretary and to analyze his role and characteristics that could be used as a guideline for current monk secretaries of the Thai Sanga Order. The study used documentary research of the Tripitaka Commentaries and in-depth interviews of seven senior monks. Then the analytical descriptive was performed.

The findings were: Ananda was a son of King สุกโกทนศากยราช and was born on the same day as the Lord Buddha and His cousin. Thanks to his outstanding characteristics, he was selected to serve as His secretary for twenty five years. Three important roles of Ananda were: His private secretary, secretary to the Head of Sanga and information dissemination role. As the private secretary, Ananda tended to His daily routines as well as other religious assignments and greeted four types of His assemblies. As secretary to the Head of Sanga, he was responsible for problem solving, supportive and preparatory tasks, storing information, particularly His teachings, monitoring His work, providing basic consultation to four types of His assemblies and safe-guarding the reputation of the Lord Buddha and the Sanga. In the information dissemination role, Ananda conveyed to the Sanga convention its governance and discipline-related instructions. The analysis of seven senior monks’ interviews revealed that Ananda’s conduct could be used as a role model for current monk secretaries in the following three aspects. Firstly, Ananda excelled in support and readiness for assignments and achievement; coordination, information storage, task monitoring, and safe-guarding bosses. Secondly, Ananda’s exemplary personal characteristics were: good personality, love to study, scholarship, inquisitiveness, frugality and generosity. Thirdly, he was a man of integrity: loyalty, gratitude, respectfulness, broad mind, diligence, perseverance, carefulness, responsibility, righteousness and clear from the Four Prejudices.

Keywords: Secretary’s Roles, Buddhism, the Monk “Ananda”

* ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย